

توسعه‌ی پایدار، منابع طبیعی، چاره‌ها و چالش‌ها

● مهدی کمالی - کارشناس مرتع و آبخیزداری اداره‌ی کل منابع طبیعی قزوین

چکیده

در این مقاله توسعه‌ی پایدار، الزامات و اجزای آن به عنوان دیدگاه‌های نوین توسعه، مورد توجه قرار گرفته، سپس فرایند توسعه‌ی پایدار و به تبع آن، عناصر مهم در توسعه یعنی مردم، منابع و مشارکت مورد بررسی قرار گرفته و با بررسی منابع طبیعی و توسعه‌ی پایدار و چالش‌های موجود سعی شده تا توسعه‌ی پایدار را بهتر و اصولی‌تر درک نموده و به وضع مطلوب تری در این زمینه برسیم.

مقدمه

اگر واژه‌ی توسعه (Development) را گذر از مرحله‌ی ای به مرحله‌ی دیگر معنی کنیم در آن صورت در مفهوم آن سه واژه‌ی کلیدی شامل ۱- تحول (Evolution) یا فرایند در یک دوره طولانی مدت ۲- تغییر (Change) یا فرایند تغییر قابل اندازه‌گیری در یک دوره‌ی کوتاه مدت ۳- پیشرفت (Progress) یا روند پویای حرکت و تغییر رو به جلو در گذر زمان، نهفته است که مردم در کانون آن قرار دارند و رشد اقتصادی را نه به عنوان یک هدف، بلکه به مثابه‌ی یک وسیله، تلقی می‌کنند. فرصت‌های زندگی نسل‌های آینده را نیز همراه با فرصت‌های زندگی نسل‌های حاضر مورد حمایت قرار می‌دهد و نظام‌های اکولوژیکی را که کل حیات وابسته به آن‌هاست، محترم می‌دارند.

در این نگرش حفظ حقوق شهروندی، حقوق سیاسی، افزایش مشارکت مردم و فرصت‌های اجتماعی، عدم تبعیض مکانی امنیت و کرامت انسانی و ارزش‌های فرهنگی، آگاهی و معرفت جلوه‌گر شده آثار عقل، آزادی‌های انسان، بهبود رفاه مادی و معنوی، افزایش سلامتی و بهداشت، افزایش طول زندگی آینده، حفظ منابع طبیعی و محیط زیست و... از اهداف اولیه‌ی آن تلقی می‌شود. چنین نگرشی با تبدیل به الگویی، همه‌ی افراد را قادر می‌سازد که توانایی‌های خود را تا بیشترین حد ممکن، گسترش داده و این توانایی‌ها را در همه‌ی زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و زیست محیطی به بهترین وجه به کار گیرند،

این الگو هم چنین از حق انتخاب نسل‌هایی که هنوز به دنیا نیامده‌اند، حمایت می‌کند. چنین الگویی منابع طبیعی مورد نیاز برای توسعه در آینده را تحلیل نمی‌برد و محیط زیست را تخریب نمی‌کند. از این رو منابع طبیعی به واسطه‌ی اهمیت فراوان آن در اکثر کشورها به شدت مورد توجه قرار گرفته است. منابع طبیعی ایران نیز پتانسیل بالایی در تولید محصولات از قبیل چوب، علوفه و از همه مهم‌تر محصولات دارویی و شیمیایی دارند که از دیر باز این فواید شناخته شده است. فراهم نمودن زمینه‌ی استحصال علمی این محصولات زمینه‌ی اشتغال را برای ساکنان بومی منطقه فراهم نموده، مهاجرت روستاییان به شهرها را خواهد کاست و در نهایت منجر به بهره‌برداری مستمر و توسعه خواهد شد در این مقاله، ضمن نگرش واقعی به توسعه‌ی پایدار به نقش عوامل موثر، چالش‌های موجود، قواعد و فرآیند توسعه‌ی پایدار و... در منابع طبیعی و محیط زیست می‌پردازیم.

تعریف و مفهوم توسعه پایدار

توسعه‌ی پایدار توسعه‌ی ای است که در آن تامین مستمر نیازها و رضایت‌مندی افراد همراه با افزایش کیفیت زندگی انسان مد نظر است.

در مفهوم عام‌تر، توسعه‌ی پایدار شامل موارد زیر است:

۱- کمک به مردم خیلی فقیر، زیرا آنان بدون هیچ اراده و اختیاری بیش از دیگران به تخریب محیط می‌پردازند.

- ۲- اندیشه‌ی خوداتکایی توسعه، با توجه به بهره‌برداری از منابع طبیعی
 - ۳- ایده‌ی تاثیر بخشی هزینه‌ی توسعه با استفاده از معیارهای اقتصادی متفاوت با روش سنتی که معتقد است توسعه، نبایستی کیفیت محیط را پایین آورده بدون این که بهره‌وری را در طول یک دوره‌ی طولانی کاهش دهد.
 - ۴- در برگیرنده‌ی مسائل مهمی چون کنترل بهداشت، فن آوری مناسب، خود اتکایی غذایی، تامین منابع آب سالم و پناهگاه برای همگان باشد.
 - ۵- این ایده که ابتکارات انسانی مهم بوده و نوآوری‌ها و اختراعات بشری یکی از مهم‌ترین منابع توسعه است.
- به طور کل، واژه‌ی توسعه‌ی پایدار بیانگر به کارگیری آموزه‌های اکولوژیکی در فرآیند اقتصادی است و به عنوان الگویی از توسعه که نیازهای بشر را بدون از بین بردن توانایی‌های نسل آینده تامین می‌کند.

الزامات توسعه‌ی پایدار

به طور کل الزامات اساسی جهت رسیدن به توسعه‌ی پایدار را در چند جمله‌ی ذیل می‌توان خلاصه نمود:

الف: وجود یک نظام اقتصادی که بتواند برای تنش‌های ایجاد شده از ناموزونی توسعه چاره‌اندیشی کند.

ب: وجود یک نظام سیاسی که با تامین امنیت برای شهروندان، آن‌ها را در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت دهد.

ج: وجود یک نظام تولیدی که ملزم به

توزیعی، محیط زیست و منابع طبیعی و مشارکت حلقه‌ها و اجزای تشکیل دهنده، الگوهای جدید توسعه می باشند. الگوهایی که طرح مدل‌های تازه‌ای در کنار الگوها و مدل‌های قبلی نیست بلکه نتیجه‌ی ارزیابی الگوها و مدل‌های رایج توسعه و پی‌آمدهای ناشی از به کارگیری آن‌هاست که توجه به مفاهیم اساسی در دیدگاه‌های جدید توسعه‌ی یعنی الگوی توسعه‌ی پایدار و توسعه‌ی پایدار انسانی بیانگر چرخش اساسی در دیدگاه‌های توسعه‌ی است چرخش از تولید محوری به انسان محوری یا توسعه‌ی ای که محور آن و کانون اصلی توجه آن انسان می باشد که همان فرآیند مهم توسعه‌ی پایدار است.

پایداری و توسعه‌ی پایدار

کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه، توسعه‌ی پایدار را توسعه‌ی ای می داند که نیازهای نسل حاضر را بدون وجه المصالحه قرار دادن نسل‌های آینده در پاسخ‌گویی به نیازهای خویش تامین کند. این تعریف تلویحا وازه‌ی توسعه را تعریف نشده باقی گذارده است با این حال اگر این موضوع را به صورت ژرف تری بررسی کنیم، در می‌یابیم که این رابطه جایگزینی میان رفاه نسل فعلی و نسل آینده است که موضوع بحث است، اگر قرار باشد سطح زندگی در طول زمان کاهش نیابد نسل‌های آینده باید همانند نسل‌های حاضر به منابع موجود کارآمد، دسترسی یکسانی داشته باشند.

کارآمد بودن یک منبع موجود به فن آوری بستگی دارد و فرآیند فن آوری نیز ناشناخته است به علاوه این کارآمدی به این بستگی دارد که چگونه مولفه‌های موجود در تامین نیازها و خواسته‌های نسل آینده، یکدیگر را تکمیل می‌کنند این مولفه‌ها شامل سرمایه‌ی ایجاد شده به دست انسان، منابع پایان پذیر و منابع تجدیدپذیر است این موضوعات در قلب استخراج یک تعریف عملیاتی از توسعه‌ی پایدار قرار دارند که بسیاری از

هستند.

۳- اطلاعات: هر جامعه در درون خود دانسته‌های سنتی و علمی دارد که بخش اعظم این دانسته‌ها به صورت سازمان یافته، مورد استفاده قرار نمی‌گیرد اگر چه به صورت غیررسمی مبنایی برای تصمیم‌گیری‌های روزمره‌ی جامعه هستند.

۴- مشوق‌ها چهارمین منبع هستند که می‌توانند انگیزه‌ی کاربرد بهتر تمام منابع جامعه باشند مثلا امتیاز استفاده از کمک هزینه‌ی خرید بذر، تعدیل سیاست‌ها، دسترسی به اطلاعات یا استفاده از اعتبار، کمک فنی و آموزش‌های ویژه ممکن است کاتالیزورهای مهم تغییر باشند که چنین القانات مثبتی، نشانه‌ی تلویحی اعتماد هستند.

پس با تقویت این منابع و استفاده‌ی اصولی از آن‌ها می‌توان به یک توسعه‌ی پایدار و همه‌جانبه رسید.

فرآیند توسعه‌ی پایدار

برآیند بیش از ۵۰ سال تجربه در عرصه‌ی توسعه و طرح دیدگاه‌ها، واژگان جدیدی است که در پیوند متقابل و چند جانبه با یک دیگر رهیافت توسعه برای حال و آینده جوامع را با توجه به شرایط جامعه‌ی انسانی، مشخص می‌سازد، مفاهیمی هم چون پایداری توسعه، امنیت انسانی، عدالت

حمایت از منابع طبیعی و محیط زیست باشد و محیط را اساس توسعه بدانند. (با تاکید بر محیط)

د: وجود یک نظام دانش فنی (نوعی فن) مناسب که الگوهای پایداری از تجارت مالی را فراهم نماید.

ن: وجود یک نظام بین‌المللی که الگوهای از تجارت و دارایی را ایجاد کند.

و: سرانجام وجود یک نظام مدیریتی قابل انعطاف که ظرفیت خود اصلاحی داشته باشد.

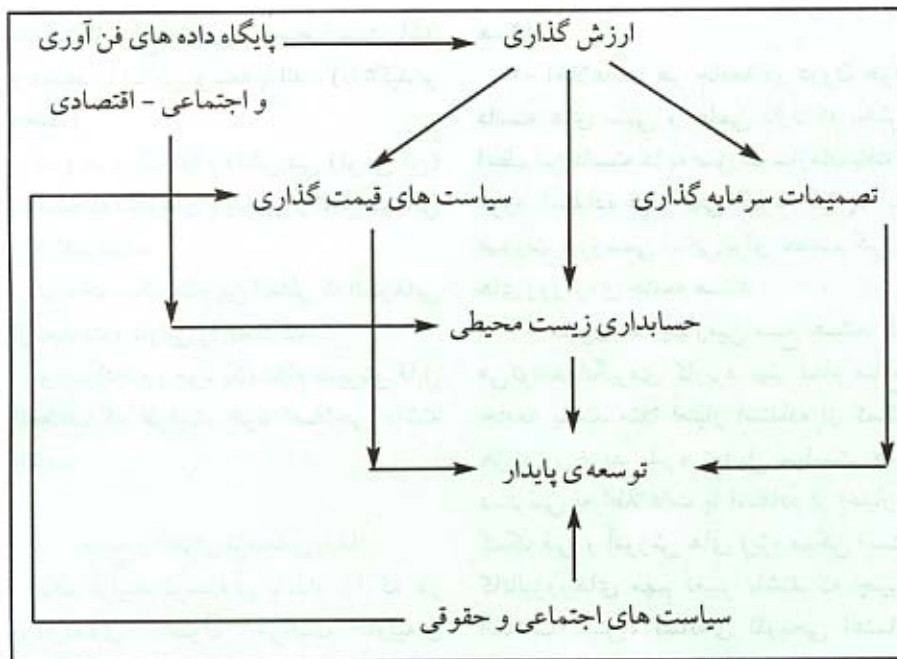
منابع و اجزای توسعه‌ی پایدار

یک فرآیند توسعه‌ی پایدار را که در بردارنده‌ی اصول مراقبت اولیه‌ی زیست‌محیطی است می‌توان از چند دیدگاه بررسی کرد، این بخش از مقاله به معرفی اجزای اختصاص دارد که در هر مرحله از عمل نیاز به توجه دارد از منابع می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

۱- منابع طبیعی که از نظر پایداری توسعه از اهمیت زیادی برخوردارند و در این میان تمایز بین دونوع منابع طبیعی تجدیدپذیر و تجدیدناپذیر از اهمیت خاصی برخوردار است.

۲- سازمان‌ها یک منبع دوم هستند که در حال حاضر ممکن است فعال و یا بالقوه باشند که قابل استفاده در فرآیند توسعه

شکل (۱): نمودار شماتیک سیاست های توسعه پایدار

اقتصاددانان محیط زیست از تعریف مقدماتی توسعه پایدار، صرفاً به این معنا که کل ارزش موجودی سرمایه نباید در گذر زمان کاهش یابد ناخشنودند، نگرانی عمده‌ی آن‌ها این است که ارزش گذاری سرمایه زیست محیطی برای نشان دادن اهمیت به سزای این نوع سرمایه در شکل‌گیری کل سرمایه، ناکافی است به علاوه آن‌ها استدلال می‌کنند که بسیاری از مولفه‌های موجود سرمایه زیست محیطی، ظرفیت محدودی دارند که نباید از حد مجاز تجاوز کرد اگر از حد مجاز تجاوز شود خسارت‌های وارده بسیار زیاد خواهد بود زیرا اکوسیستم از بین می‌رود و محیط زیست به همراه منابع طبیعی تخریب خواهد شد و تخریب این منابع، خود مانع بزرگی در جهت رسیدن به توسعه پایدار خواهد بود.

قواعد توسعه پایدار

در ادامه‌ی مبحث قبلی، برخی افراد بنابر استدلال خویش تعدادی قواعد کارآمد (Working rules) یا سیاست‌های ضروری را برای دستیابی به توسعه برشمرده‌اند که در این میان سه قاعده‌ی کارآمد ذیل مهم‌تر از سایر قواعد هستند.

۱- عدالت (Lequity):

استدلال می‌شود اگر منافع و نیازهای فقیرترین بخش‌های جوامع فقیر برآورده نشود احتمال کاهش و زوال منابع طبیعی بیشتر خواهد بود بنابراین توسعه پایدار مستلزم کمک به فقر است زیرا آن‌ها با هیچ گزینه‌ی دیگری جز تخریب محیط زیست روبه‌رو نیستند.

۲- انعطاف پذیری (Resilience):

یا ظرفیت یک نظام برای حفظ ساختار و الگوی رفتاری خود، علی‌رغم وجود اختلافات بیرونی است. انعطاف پذیری مستلزم توان انطباق است و از ثبات (Ecological stability) که به ظرفیت یک نظام برای حفظ تعادل خود در پاسخ به نوسانات عادی محیط زیست و منابع طبیعی

مربوط می‌شود، تفاوت دارد.

۳- استفاده از منابع:

قاعده‌ی کارآمد سوم بر مفهوم کارایی (Efficiency) در استفاده از منابع استوار است که در این زمینه، تعقیب توسعه پایدار، مستلزم استفاده‌ی کارآمد از منابع طبیعی و محیط زیست می‌باشد.

به منظوردستیابی به این سه تعریف کارآمد از توسعه پایدار، سه حوزه‌ی گسترده‌ی اقدام را می‌توان شناسایی کرد که عبارتند از ارزش گذاری (Valuation)، وضع مقررات (Regulation) و نظارت (Monitoring).

اولین اقدام ارزش گذاری صحیح منابع طبیعی است که باید تمام خدماتی را که از منابع طبیعی حاصل می‌شود از جمله خدماتی که هیچ گونه جریان نقدینگی را به همراه ندارد و یا در هیچ بازار سازمان یافته‌ای جریان نمی‌یابد، در نظر گرفت.

ارزش گذاری‌ها ضروری‌اند اما برای تضمین توسعه پایدار کافی نیستند پس دومین حوزه‌ی گسترده، وضع مقررات است که مستلزم ارزشیابی دقیق این موضوع است که چگونه و چرا نظام موجود تحول می‌یابد و

اثرات مستقیم و غیر مستقیم تلاش برای تغییر آن چیست که لازم باشد سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی و قانونی با یک دیگر عمل کنند تا استفاده‌ی پایدار تر از منابع تضمین شود.

حوزه‌ی سوم که به حوزه‌ی اول مربوط است همان حوزه‌ی حسابداری زیست محیطی یا نظارت است که به طور کل سیاست‌های توسعه پایدار در شکل (۱) به صورت شماتیک ارایه می‌گردد.

استفاده از اکوسیستم‌های طبیعی

اکوسیستم‌های طبیعی که در توسعه پایدار می‌توان از آن‌ها نام برد نظام‌های رمه‌گردانی، نظام‌های استخراج (مثلاً مرتع داری و جنگل داری) و نظام‌های بهره‌برداری (مثلاً کشاورزی در زمین‌های کم محصول) می‌باشند که چنان به آن‌ها می‌نگریم که گویی هر کدام دارای طیفی از تعادل‌ها هستند و در هر نظام پس از آن که امکان احیای منابع فراهم آمد استفاده از منابع طبیعی با ظرفیت آن هم‌خوان است تا از جمعیت‌های انسانی و دامی معین حمایت شود که اگر بنا به دلایل اجتماعی و اقتصادی یا

به دلایل مربوط به فشارها و ضربه‌های طبیعی از این تعادل دور شویم توسعه‌ی ناپایدار بروز خواهد کرد.

منابع طبیعی و توسعه‌ی پایدار

محدودیت منابع و به خطر انداختن منابع محدود از عوامل اصلی نگرش‌های جدید به توسعه و توجه به پایداری آن است، به گونه‌ای که در مفهوم توسعه انسانی پایدار، توسعه با بهره‌برداری منطقی و بهینه از منابع و فرصت‌ها، مترادف گردیده است.

امروزه دیگر صحبت از حفظ محیط زیست، منابع طبیعی، جنگل‌ها و مراتع و سایر منابع محیط طبیعی نه موضوعات تخصصی ویژه رشته‌ای خاص بلکه موضوع ادامه‌ی بقای جامعه‌ی انسانی، عدالت اجتماعی - اقتصادی و توسعه‌ی پایدار است که بین تداوم بقای انسان بر روی زمین و محیط طبیعی ارتباط و هم بستگی شدیدی برقرار است و شدت این هم بستگی به حدی است که نقصان در هر یک از عوامل طبیعی، می‌تواند به منزله‌ی پایان حیات انسانی تلقی گردد.

چنانچه بیش از ۸۰ درصد کل تولید سالانه‌ی مواد اولیه‌ی جهان به وسیله‌ی خاک‌ها تامین می‌گردد و عمل کرد آن در زمینه‌ی سازگاری انسان و محیط طبیعی، منابع معیشت توده‌ی انبوه انسانی را تعیین می‌کند که سه رکن کشاورزی، دام‌داری و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع را به وجود می‌آورد یا در رابطه با پوشش گیاهی در سطح جهانی ضمن اثر تعیین کننده جنگل‌ها و مراتع بر تنظیم شرایط زیست کره هنوز نیز صدها میلیون نفر به لحاظ معیشتی به منابع طبیعی وابسته اند.

بنابراین در رابطه با منابع طبیعی و توسعه‌ی پایدار سامان‌دهی و بهینه سازی روابط بین انسان و منابع طبیعی و محیط زیست یکی از اصول اساسی به حساب می‌آید در این چارچوب مدیریت منابع زیستی بیش از مقدار آن اهمیت دارد و مشارکت اساسی

برخوردار باشند تا پایدارتر باشد و پی آمدهای مطلوب تری را به همراه داشته باشد یعنی مشارکت به مفهوم دخالت دادن عوامل انسانی در تمامی مراحل تهیه، اجر، بهره‌برداری و ارزیابی برنامه‌هاست که به یک توسعه‌ی پایدار منجر خواهد شد.

مدیریت در منابع و تعیین کننده سرنوشت عمومی و توسعه است.

مشارکت و توسعه پایدار

مردم، منابع و مشارکت سه رکن اساسی توسعه‌ی پایدار را تشکیل می‌دهند با این تفاوت که مشارکت در مقایسه با دو رکن دیگر نقش ساختاری داشته و دو عامل مردم و منابع در چارچوب آن به فعلیت مطلوب در می‌آیند.

مشارکت عنصر کلیدی در فرآیند توسعه‌ی پایدار تلقی می‌شود و از آن به عنوان حلقه‌ی گم شده‌ی فرآیند توسعه، یاد می‌شود.

مشارکت را می‌توان روند درگیر ساختن مردم در تعیین سرنوشت جمعی خویش و احساس مسئولیت نسبت به این سرنوشت مشترک تعریف نمود، در مشارکت، بها دادن به مردم به ویژه طبقات ضعیف تر و سهیم نمودن آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های مربوط به توسعه، بهره‌برداری از منابع سرزمین، دسترسی به سرمایه‌های مولد و داشتن سهمی در فرآیند توسعه مورد تاکید قرار دارد.

در مفهوم مشارکت باید اولاً آگاهی، آزادی، اختیار و عدم تمرکز که از ملزومات مشارکت به مفهوم واقعی است و ثانیاً مشارکت فراگیر تر باشد و از عمق بیشتری

مشارکت مردمی در منابع طبیعی

مفهوم مشارکت مردم در منابع طبیعی یعنی بهینه سازی فرآیند برنامه ریزی اعم از تهیه‌ی طرح، نظارت و ارزشیابی و اجرای پروژه‌ها با کمک و همکاری مردم، هدف کلی مشارکت مردم در فعالیت‌های منابع طبیعی، ارتقاء سطح آگاهی و مسئولیت‌پذیری مردم در استفاده از توانایی‌ها و استعداد‌های نهفته و آشکار مردم در بهره‌برداری، استمرار تولید و حفظ منابع طبیعی می‌باشد که نتیجه‌ی آن توسعه‌ی پایدار را به همراه خواهد داشت.

مراحل رسیدن به توسعه‌ی پایدار

برای رسیدن به هدف‌های توسعه‌ی پایدار در منابع طبیعی باید سه مرحله‌ی زیر را که پایه و اساس تمامی فرآیندهای توسعه است مورد توجه قرار داد.

الف: مرحله‌ی تراکم فکر و فن آوری

مناسب (Accumulation) که مستلزم وجود خلاقیت و نوآوری است که هر دو مورد در گرو مشارکت و ارتباط دو سویه، بین انسان‌ها می‌باشد.

ب: مرحله‌ی مشارکت و بسیج مردمی (Mobilisation and Participation phase)
ج: مرحله‌ی نظارت و ارزشیابی گروهی (Monitoring and Evaluation phase)

اصول اساسی توسعه‌ی پایدار

سه اصل مهم در شکل‌گیری توسعه‌ی پایدار از همه مهم‌ترند که عبارتند از:
اصل اول: توسعه پایدار و توسعه انسانی پایدار حاصل درک مستقل نیازها و منابع محلی است یعنی هر جامعه باید قدرت استفاده از روش‌های ساده برای گردآوری داده‌های مربوط به مشکلات و مسایل محلی خود را داشته باشد تا بتواند اولویت‌های خود را تعیین کند.

اصل دوم: عمل باید حاصل جمع و ترکیب برنامه‌ریزی از پایین به بالا و از بالا به پایین باشد، برای این امر به آگاهانه‌ترین شکل، تصمیم‌گیری باید مبتنی بر یک گفت‌وگو همه‌جانبه‌ی فراگیر بین کل جامعه، مقام‌های دولتی و سازمانی (در اینجا سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری) و کارشناسان مربوطه باشد.

اصل سوم: پایداری تنها هنگامی ممکن است که عمل، حاصل اتکا به خود و مشارکت جامعه باشد.

چالش‌های توسعه پایدار

در پایان این مقاله به طور مختصر چالش‌های موجود در مسیر رسیدن به توسعه‌ی پایدار را بررسی نموده که امید می‌رود با رفع این مشکلات به هدف اصلی که همانا توسعه‌ی پایدار است دست یابیم. استمرار وجود توسعه‌ی پایدار در آینده، مستلزم تغییراتی در مورد توسعه و محیط است چنان‌که در حال حاضر این دو مقوله (توسعه و محیط) از نگرانی‌های مرتبط به هم قلمداد می‌شوند.

درک چالش توسعه‌ی پایدار یکی از مسایل

اساسی است این امر تنها به پاک کردن اثرات گذشته‌ی توسعه، اکتفا نمی‌کند بلکه هم چنین حفاظت و حمایت از محیط‌زیست و منابع طبیعی را در مقابل خطرات و ضایعاتی که در آینده با آن روبه‌روست به عهده دارد.

از جمله چالش‌های موجود بر سر راه توسعه‌ی پایدار، می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- ۱- نابرابری در دسترسی به منابع.
- ۲- پس‌روی جغرافیایی فقر.
- ۳- نادیده گرفتن ارزش انسانی در توسعه‌ی معاصر.
- ۴- محدودیت‌های محیطی.
- ۵- میراث تولید گذشته در به وجود آوردن جوامع سوسیالیسم و سرمایه‌داری.
- ۶- آلودگی‌های محیطی.

علاوه بر موارد ذکر شده چالش‌های اصلی توسعه‌ی پایدار شامل ارضای خواسته‌های گروه‌های مختلف ذی‌نفع، تشخیص نیازهای غیر معقول از نیازهای اساسی و تعادل میان حال و آینده تمایلات توسعه می‌باشد که باید جهت حل آن‌ها و رسیدن به توسعه‌ی پایدار تلاش همه‌جانبه نمود.

نتیجه‌گیری

همان‌طوری که بیان شد به گفته جیمز گوستاواسیت توسعه‌ی پایدار توسعه‌ی است که نه تنها رشد اقتصادی ایجاد می‌کند، بلکه منافع آن را هم عادلانه توزیع می‌کند به جای تخریب محیط‌زیست آن را بازسازی می‌کند، به جای در حاشیه قرار دادن مردم به آن‌ها قدرت می‌دهد، این توسعه به فقرا اولویت می‌دهد، فرصت و انتخاب‌های آن‌ها را بیشتر می‌کند و امکان مشارکت آن‌ها را در تصمیم‌های مربوط به خودشان فراهم می‌کند، این توسعه طرفدار فقرا، طبیعت و منابع طبیعی، اشتغال، دموکراسی، زنان و کودکان است.

سرانجام باید گفت چنین الگویی از توسعه، توسعه‌ای است طرفدار مردم، مولد شغل و سازگار با محیط‌زیست و منابع

طبیعی، در این گونه توسعه کاهش فقر، افزایش اشتغال مولد، یک پارچگی اجتماعی و تجدیدحیات زیست محیطی بالاترین اولویت‌ها را پیدا می‌کنند و بین جمعیت جامعه‌ی انسانی و ظرفیت‌های پاسخ‌گوی جوامع به نیازها از یک سو و ظرفیت‌های کشتی طبیعت و مکان‌ها از سوی دیگر، تعادل برقرار می‌سازد.

این نوع توسعه همان‌طوری که ذکر شد بدون انهدام سرمایه‌های طبیعی مورد نیاز، برای حمایت از فرصت‌های نسل آینده، رشد اقتصادی را شتاب می‌دهد پس امید می‌رود این مقاله بتواند پیش‌زمینه‌ای برای مطالعه‌ی بیشتر و رسیدن به توسعه‌ی پایدارتر باشد. انشا...

منابع

- ۱- عمادی، م و عباسی، الف. دانش بومی و توسعه‌ی پایدار، چالش‌ها و چاره‌ها
- ۲- مارکاندیا، م. سیاست‌هایی برای توسعه‌ی پایدار (ترجمه‌ی حمیداشرف زاده)
- ۳- مشایخان، الف و حبشی، ه. مدیریت همگام با توسعه‌ی پایدار جنگل. فصل‌نامه جنگل و مرتع پاییز و زمستان ۱۳۸۴
- ۴- دانیل تیل-آید و کارل آی-تیلر. توسعه‌ی انسانی پایدار متکی به جامعه. ترجمه‌ی ناصر بلیغ
- ۵- جنیفر آلیوت. مقدمه‌ای بر توسعه‌ی پایدار در کشورهای در حال توسعه. ترجمه‌ی آقایان عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری و حسین رحیمی
- ۶- مجموعه مقالات اولین همایش منابع طبیعی. سال ۱۳۷۸. دفتر ترویج و مشارکت مردمی
- الف: جمعه پور، م. فرآیند توسعه‌ی پایدار و نقش مشارکت مردمی در مدیریت و بهره‌برداری بهینه و پایداری منابع طبیعی
- ب: خاتون‌آبادی، الف. مشارکت و ارتباط دوسویه: چارچوبی برای تشکیل گروه‌های حافظ منابع طبیعی و توسعه‌ی پایدار
- ج: صادقی‌گرمارودی، م. حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی